

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Prohardt del. Nordahl Grave & Kittendorff lith.

C. A. Retzeff F. riag

T. W. Tegner & Kittendorff lith. tryk

KÆRSGAARD

i Fvn.

KÆRSGAARD

i Fyn.

En flovrig Egn og ved en sikker Na, som slynger sig tæt forbi Gaarden og igjennem dens Have, ligger i Odense Amt, Bends Herred og Brenderup Sogn Herregaarden Kærsgaard. En Bro over Laen fører til en anden Have, der nylig er anlagt nedad en Strænt og i Forening med Brenderup Kirke, en nærliggende, for kort Tid siden opført Vejrmølle og en Vandmølle, der drives af Laen, giver det hele et smukt og venligt Udseende. Umiddelbart op til Hovedbygningen støder imod Vest en Lysskov i engelsk Stil, med fljonne Grupper af Træer og Blomster; den er en stor Prydselse for Gaarden. Kærsgaard ligger 4 Mil fra Odense, 2¼ Mil fra Strib og Middelfart og 1¼ Mil fra Bogense.

I en Tid af henved et Par Hundrede Aar tilhørte Kærsgaard den gamle danske og i sin Tid saa magtige Wt Bille, i hvis Hænder Gaarden kom i Juni 1499, da Hr. Henrik Knudsen Gyldenstjerne paa Resstrup Skjædede den til sin Svoger Peder Bille til Svanholm, der var gift med Fru Anne Gyldenstjerne. Den Gang var Kærsgaard endnu ikke nogen Hovedgaard, da den i Skjødet ikke omtales som saadan. I Landgilde af den blev der ydet 9 Ørter Korn og 2 Mk. Penge. Foruden denne Gaard solgte han ogsaa Bardhjørsgaard i samme Sogn, som endnu er en Bøndergaard; af den blev der svaret 1½ Tønde Smør i aarlig Afgift; og en tredje Gaard, af hvilken der blev ydet 6 Ørter Korn, 1 Saar, 1 Lam, 2 Høns, 2 Gæs, 2 Styr. Hævre og 5½ f. Penge. For denne Afstaelse fik Hr. Henrik Knudsen, der havde arvet disse tre Ejendomme efter sine Forældre, Wederlag i Fyn. Peder Bille døde 1508, og hans næstældste Søn Knud Bille blev derved Ejer af Kærsgaard, eller i det fenseste ved Moderens Død 1521; Gaarden blev nu en virkelig Herregaard.

Knud Bille var i mange Aar Lensmand paa Slabfage i Skaane og havde dette Len, da han 1513 var med at love 1000 Mark i Mandebod for Niels Haf, som Anders Bille havde slaaet ihjel. Af Frederik den første blev han 1523 udnævnt til Rigsraad, og han blev Ridder ved Kongens Kroning. Tillige med fem andre Medlemmer af Rigsraadet maatte han 1536 gaa i Borgen for Hr. Anders Bille, Hr. Hans Bille, Hr. Otte Krumpen og Hr. Johan Urne, hvilke Christian den tredje paa en temmelig uretfærdig Maade holdt fængslede i Haderslev paa Grund af den Tjeneste, de havde ydet Grev Christoffer af Oldenburg under Grevefejden, men uden at de havde svoret ham selv Trostid; ellers vilde Kongen ikke sætte dem paa fri Fod. Slabfage Len hørte ikke til de store: saaledes fik Hr. Knud Bille 1535 Befaling til at udruste 1 Mand til et forestaaende Tog til Norge, og 1539 skulde han stille 2 Mand til at tjene udenrigs, medens Hr. Peder Skram som Hovedsmand paa Helsingborg Slot skulde udruste 6 Mand. 1542 blev det paalagt ham at udrede 3 Mand med stærke Klippere (Heste), som i Maj Maaned skulde møde i Engelholm. I Efteraaret 1543 var Herluf Trolle bleven hans Eftermand som Lensmand paa Slabfage. Hr. Knud Bille døde 1555. Han var først gift med Fru Dorthe Daa, hvis Forældre vare Oluf Daa til Ravnstrup og Fru Gundel Griid, og efter hendes Død ægtede han Jomfru Birgitte Rønnow, Datter af Markvard Rønnow til Hvidkilde og Fru Mette Hardenberg. — Kærsgaard arvede Sønnen Sten Bille, hvis Moder Fru Birgitte var. Han var i Aaret 1557 med at affige en Dom paa Kongens Retterting over Fru Sofie Lykke, Enke efter Jakob Hardenberg til Sandholt, fordi hun havde

KÆRSGAARD

i Fyn.

ladet udføre af Riget flere Tjen end hun selv kaldte sig paa sine Gaarde og hos sine Vønder. Sytten Aar efter havde han en Retssag med Rigeraad Erik Rud til Bughsang og Hans Daa om to Gaarde i Fyn. Eten Wille forlod denne Verden i Oktober 1590. Han var gift med Fru Helvig Ulfeld, Datter af Hartvig Ulfeld og Fru Margrete Lange. Den ældre Son Knud Wille til Højbygaard (paa Laaland) skrev sig efter Forældrenes Død til Kærsgaard ligesom den yngre Eten Wille, hvilken sidste blev den egentlige Gjer. Han var født 1561 og ægtede noget efter 1588 Jomfru Magdalene Emmiksdatter, hvis Forældre vare Anders Emmiksen til Stensgaard (i Fyn) og Fru Agnete Reventlov. Som ugift boede hun paa Greftebjerg (i Wiiseshjærg Sogn) og gav 1588 200 Daler til Ddens Skole og fattigvæsen. Da Erik Wille 1595 havde en Retssag med en Sænbemand, der med sine otte Medbrødre havde frifundet en Tingskriver, som imod Ret og Billighed ej havde villet udlevere nogle Tingsbøger, skrev han sig til Greftebjerg. Men da han f. A. udtog en Stævning over Bertram Fogviss til Bøghage (i Sønderjylland), Fru Tde Fogviss og Jomfruerne Magdalene og Christense Fogviss og alle andre Fru Dorte Fogviss's Arvinge, kaldte han sig Gjer af Kærsgaard. Han paastod at have Tilskade imod dem for et Brev paa 10,000 Daler, som den afdøde Dtte Emmiksen til Stensgaard havde givet sin Hustru, den nævnte Fru Dorte, hvilket han fandt „ulovligt, ulideligt og alt for meget at bortgive uden hans Arvinges Samtykke“. Derved ansaa han sig paa sin Hustrus Vegne forurettet. Tilsvarende havde han 1598 Retssag med Fru Karen Banner til Fogholt og, med Ebbe Munk til Hjellebro. Det sidste nævnte Aar døde Fru Magdalene Emmiksdatter paa Greftebjerg, og senere blev Jomfru Mette Bek, Datter af Lave Bek og Fru Agnete Grubbe, Erik Willes anden Hustru. Ved et Magesifte af 1606 overlod han nogle Bøndergaarde i Skolehave til Korfits Rud til Enggaard. Erik Wille naaede en høj Alder; thi han døde i Juni 1641. Anden Gang var han 1630 bleven Enkemand.

Den sidste af Eten Wille, der fik denne Gaard i Arv efter sin Fader, var Eten Griffen Wille. Denne Mand blev født den 6te Mars 1606 paa Kærsgaard og fik i en Alder af 13 Aar tillige med sin Brøder Lave en Lærer

i Ebbe Jensen Bruun, død som Provst og Sognepræst i Gimlinge (i Søland); efter at have undervist dem henved 3 Aar i Hjemmet, rejste deres Lærer udenlands med dem. I Leipzig tilbragte de en Tid af 1½ Aar, hvorpaa de efter et kort Ophold i Hjemmet besøgte Sorø Akademi; siden have de maaske igjen været udenlands. Eten Wille var 1634 Gjer af Døstrupgaard (i Hammer Herred i Søland) og ytrede da i Sagen angaaende Børnedødsophævelse, at han, hvis de andre gode Mand af Adelen vilde give sine Vønder Frihed, vilde han gjøre ligesaa. E. A. blev han Befalingsmand paa Aagaard, og Børgemaalet for Ulrik Christian Gyldenløve blev da overdraget ham efter Anders Wille. I November 1643 ledede han Kongens Son Ørv Baldemar Christian til Rusland, og derfra kom de hjem i Juni 1645. Ved Frederik den tredies Krønning blev han Ridder. I Aaret 1653 blev han Befalingsmand paa Koldinghus og tilbød den Gang at ville til Kongens og Fædrelandets Forvarer i frivillige Bidrag 100 Tdr. Rug og 50 Tdr. Bøg samt hverde 100 Musketerer eller og udrede 500 Rdlr. i Eteden. Han havde lagt sig efter Krigsvæsenet, og da 1634 den franske Sænbemand Ogier var her i Landet, havde Eten Wille, der hørte til de Adelsmænd, som vare til hans Tjeneste, aflagt Prøve paa sin Færdighed i ridderlige Øvelser; 1647 kaldes han Øverste-Bagtmester, og ved Prins Christians Huldning 1655 ansøgte han det fynske nationale Rytteri. 1657 var han som Øverste for et Regiment til Hest i Frederiksbødder (Fredericia) under Beleiringen, og det følgende Aar stod han med 500 Ryttere ved Middelfart, da den svenske Konge landede ved Lybrind. Han traf sig efter Befaling i Tide tilbage til Ddense, men blev strax efter her tagen til Fange. Som Følge af dette Tilbagetog uden foregaaende Fægtning blev han, som det saa ofte gaar under lignende foregælfelige Forhold, af Almuen bestyldt for Landesforræderi, men naturligvis uden den mindste Grund. I Februar 1660 havde han den Sorg at miste sin Son Genevold Wille, der var Major ved et Rytterregiment og kun 22 Aar gammel. Det følgende Aar eller ogsaa 1662 synes han at have mistet Kolding Len. Han boede derpaa i nogle Aar paa Kærsgaard; men den ynskelige Tilstand i hele Landet trykkede ogsaa ham, og 1665 maatte han laane 1000 Rdlr. af Høspitalet i Ddense og sætte tre Bøndergaarde i Pant derfor. Endelig saa han

KÆRS GAARD

i Fyn.

fig 1666 nodt til at sælge sin faderne Gaard til Hr. Niels Trolle. Han flyttede derpaa til Billesbølle, som ogsaa tilhørte ham, og som han 1652 havde oprettet til Herregaard, og her døde han i Oktober 1672. Udskillige Aar i Forvejen havde han søgt Regeringen om Tilladelse til at opføre et Kapel til Kirken i Brenderup, da der i selve Kirken ikke kunde blive Plads for de Haandværksfolk, til hvilke han havde ladet opføre Boliger i Sognet, og under dette Kapel ønskede han at indrette sin Begravelse; Halvdelen af hvad Kapellets Opførelse kostede, vilde han selv udrede, og Kirken kunde da udrede den anden Halvdel. I Brenderup Kirke skal han ogsaa have fundet sit sidste Hvilested. Ved hans Død vare hans Aar saa flette, at hans Børn gif fra Arv og Ærd efter ham. Deres Moder Fru Birgitte Kruse, Datter af Rigsraad Enevold Kruse til Hjermidslevgaard og Fru Else Marsviin, var tidligere død.

Længe varede det dog ikke, før Kærsgaard vendte tilbage til sit gamle Hjerstab; thi Aaret efter Salget af denne Gaard døde Hr. Niels Trolle, og da hans Datter Fru Anne Trolle siden 1663 havde været gift med Sten Billes Søn Erik Bille, blev denne ved Svigersfaderens Død Ejer af Kærsgaard. Han døde allerede 1674, og Gaarden tilhørte derpaa hans Enke i en lang Aarrække. Hun har efterladt sig et varigt Minde i Egnen ved at indføre Humleavlens her. Hun lod nemlig en Gang paa sin Beføstning fire Aænd fra Brenderup Sogn rejse til Brundöv for at lære Humledyrkningen og medbringe Humleplanter, og siden den Tid er Humlen i en vid Udstrækning bleven dyrket i dette Sogn og Anneget Dre. Ethvert Hus med en nok saa liden Plet Jord har sin Humlehave, og denne Avl er en meget vigtig Indtægtskilde. Ligeledes har Fru Anne Trolle den Fortjeneste at have sørget for Sognets Skolevesen. Hun gav nemlig i Aaret 1712 en Sum af 400 Rdlr. til Oprettelsen af en Skole i Brenderup. Men skjont hun saaledes havde vist Vonderne Velgjerninger, lod Sagnet hende dog ikke have Ro i Graven. Aarsagen hertil var hendes alt for store Kærlighed til en Hund. Da denne 1687 var død, anmodede hun nemlig Præsten om at unde den et Hvilested paa Kirkegaarden. Længe satte Præsten sig imod denne Vanhelligelse; men tilsidt kunde han ikke modstaa hendes Bønner, især da dertil, som Sagnet fortæller, som Løstet om en Solokande, spjdt med Kroner. Imidlertid blev denne Sag bekjendt, der blev foretaget

Underføgelse, og Hunden blev gravet op igjen. Dette tog Fruen sig meget nær; men hun trostede sig dog med, at hun endnu ejede saa megen Jord, at Hunden alligevel kunde faa en ordenlig Begravelse. Hun lod den nedgrave i en Mark lige for Gaarden og en stor Høj oplaste over den; paa Højen satte hun et Træfors. Dette saar der rigtig nok ikke længer; men Højen er der endnu og bærer Navn af Korsvej. Den er besøgt med Krat, og derfra har man et smukt og vidt Skue. Fru Anne Trolle vandrede heden i Aaret 1723. Hendes to Døtre vare døde som Børn.

Efter Fru Anne Trolles Død blev Christian Frederik Gersdørf Ejer af Kærsgaard. Han var en Søn af Frederik Gersdørf og Fru Edel Margrete Krag og født 1697; han døde 1759 som Overstleutenant. Den næste Ejer var Overste Herluf Trolle, som døde 1770. — Kærsgaard blev nu solgt for 60,000 Rdlr. til Rigsraad Jakob Wedel til Hølsegaard, Søn af Provst Klavs Wedel til Glvedgaard. Han beboede denne sin ny Ejendom indtil sin Død 1807. Hans Søn Anders Klavs Wedel, der efter sin Moders anden Mand Kammerherre v. Heinen blev adlet 1826 under Navnet Wedel-Heinen, arvede derpaa Gaarden. I de sorgelige Aar efter Krigen gif det mer og mer tilbage med ham, og han ved at hugge ned for Føde i de værdifulde Skove lykkedes det ham i nogen Tid at standse sin Udælggælle; men da ogsaa denne Indtægtskilde var borttorret, maatte han overlade Gaarden til Regeringen. Den gode Skovgrund og tilførlig Omhu have nu allerede for længre Tid siden aldeles bødet paa denne skaaansløse Behandling af Gaardens Skove. Regeringen solgte 1834 Kærsgaard til dens daværende Forpagter Peter Jensen for 128,000 Rdlr. Han afskændte en Del af Godset og foretog ikke saa Forbedringer ved Gaardens Marker, hvilke før den Tid havde ydet et meget ringere Udbytte end disse udmærkede gode Jorder kunde give. Peter Jensen ejede Gaarden indtil 1851, da han ved et Mageliste med Ejeren af Løgisømoje Proprietær C. Hansen fik sidst nævnte Gaard; Kærsgaard var da sat til en Værdi af 170,000 Rdlr. Hr. C. Hansen er endnu Ejer af Kærsgaard.

Den ældre Hovedbygning, der laa tæt ved Udhøjen, udgjorde to Huse af Grundmur og to af Bindingsværk; de to første vare opførte af Hr. Sten Bille 1657, de to sidste af Sten Bille Knudsen 1569 og af Fru Anne

KÆRS GAARD

i Fyn.

Trolle 1714. Disse Bygninger bleve nedrevne af Anders Klavs Wedel, og det nuværende anseelige og kostbare Stuehus opført i Steden 1815—1816 i nogen Afstand fra Udhusene, af hvilke en stor Lade var bygget 1646. Den 12te April 1854 afbrændte disse Udhuse, der vare af Bindingsværk og byggede meget uregelret. De bleve derefter igjen opførte af Grundmur og ere smukke og bekvemt indrettede.

Hovedgaardens Hartorn er 63 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdl. = $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Eng, samt Skovskjld 6 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb., Møllekjld 7 Tdr. Under Gaarden drives 450 Tdr. Land Ager og 50 Tdr. Land Eng samt Fyllested Vand- og Vejrmølle. Skovens Fladeindhold er 120 Tdr. Land. Bøndergodset er 31 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdl. Hartorn og udgjør 4 Gaarde og 40 Huse. Til Gaarden hører Brænderup Kirke og Kirketiende.

